

BH2014. 147.

A „vis maior” kifejezés természeti vagy emberi eredetű „ellenállhatatlan erőt” jelent, amely abszolút jellegű: az emberek számára elérhető eszközökkel nem hárítható el. „Vis maior” esetén az érvényesen létrejött szerződések teljesítése lehetetlenné válik. Bírói mérlegelés kérdése annak megítélése, hogy egy adott esemény „vis maiornak” minősül-e. A gazdasági válságjelenségek nem minősíthetők „vis maiornak”, így nem teszik lehetetlenné a peres felek között létrejött devizaalapú kölcsönszerződés teljesítését [1959. évi IV. törvény 205. §, 207. §, a hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló 1996. évi CXII. tv. 203. § (6) bek.; 1952. évi III. törvény 206. § (1) bek.; 6/2013. PJE határozat].

A felperes a 2007. április 23-án megkötött szerződés alapján lakásvásárlás céljára 530 288 CHF összegű kölcsönt vett fel az I. rendű alperestől, amelynek visszafizetését 2023. június 23-ig vállalta. A jelzálogjoggal biztosított kölcsöntartozás visszafizetéséért a II. rendű alperes egyetemleges adósi kötelezettséget vállalt. A szerződő felek a szerződés IV/4. pontjában megállapodtak abban, hogy ha a svájci frankban meghatározott havi törlesztőrészek megfizetéséhez a felperes, illetve a II. rendű alperes más devizanemről történő átváltással biztosítják a fedezetet, az esetleges árfolyam-ingadozásból eredő valamennyi kockázatot ők viselik. A kölcsönszerződés V. pontjába foglalt záradékban a felperes és a II. rendű alperes külön és kifejezetten elismerték, hogy a kölcsönszerződés IV/4. pontjában meghatározott árfolyamváltozásból eredő és őket terhelő kockázat fennállását megértették, tudomásul vették, viselését vállalták, és kijelentették, hogy az I. rendű alperessel szemben nem lépnek fel sem az árfolyamkockázatból eredő, sem az árfolyamkockázatokra vonatkozó tájékoztatással összefüggő követeléssel.

A kölcsönszerződés alapján a felperes és a II. rendű alperes 2007. április 23-án közjegyzői okiratba foglalt tartozáselismerő és egyoldalú kötelezettségvállaló nyilatkozatot tettek, amelyben egyebek mellett megerősítették a szerződésben vállalt kötelezettségüket, így a tartozás megfizetését, és ismételten vállalták az esetleges árfolyam-ingadozásból eredő valamennyi kockázat viselését.

Az I. rendű alperes 2010. április 22-én felmondta a kölcsönszerződést, majd a tartozáselismerő nyilatkozat záradékolásával végrehajtást kezdeményezett.

A felperes keresetében az ellene indított végrehajtás korlátozását, és a II. rendű alperes ennek tūrésére kötelezését kérte. Arra hivatkozott, hogy a forint értékének romlása a gazdasági válság következménye, a gazdasági válság viszont előre nem látható kényszerítő körülménynek (vis maiornak) minősül, ugyanakkor sem a kölcsönszerződés, sem az általános szerződési feltételek nem tartalmaztak olyan kitéletet, amely szerint a vis maior következményeit viselnie kellene. A kölcsönszerződést átlagos gazdasági környezetben, átlagos gazdasági előzmények után kötötték meg, azonban a szerződés megkötést követően a szokásos szerződési kockázatot jelentősen meghaladó, mélyreható változások következtek be, amelyekre a szerződő felek a szerződés megkötésekor nem számíthattak, és amelynek következtében felborult a szolgáltatás és az ellenszolgáltatás gazdasági egyensúlya.

Álláspontja szerint az I. rendű alperes a szerződéskötést megelőző időszak átlagának megfelelő árfolyamot érvényesíthet, amelynek következtében a követelés összege nem 106 017 402 forint, hanem csupán 78 275 124 forint.

Az I. rendű alperes érdemi ellenkérelme a kereset elutasítására irányult. Kihangsúlyozta, hogy a felperesnek folyósított kölcsönösszeget CHF-ben tartja nyilván, így követelésének CHF-ben meghatározott értéke nem növekedett. A tartozásnak a kölcsön folyósítását követő, az

árfolyamváltozásból adódó növekedését tőle független tényezők okozták, a gazdasági válság pedig jogi értelemben nem minősíthető vis maiornak.

A II. rendű alperes érdemi nyilatkozatot nem tett.

Az elsőfokú bíróság ítéletével a keresetet elutasította.

Döntését azzal indokolta, hogy az 1959. évi IV. törvénynek (a továbbiakban: Ptk.) nincsen olyan rendelkezése, amely szerint a vis maior megszüntetné a kötelmet, vagy bármely szerződéses rendelkezés érvénytelenségét eredményezné. A szerződés esetleges érvénytelenségi okának a szerződés megkötésekor kell fennállnia, a körülmények utólag bekövetkezett változása - így a szolgáltatás és az ellenszolgáltatás gazdasági egyensúlyának utólagos felborulása - nem eredményezi a szerződés érvénytelenségét. Az árfolyam nem „ellenszolgáltatás”, csupán a szolgáltatás összegének meghatározására szolgál. A szerződést megszüntető hatása a teljesítés lehetetlenné válásának van, ez azonban pénzkölcsön esetén fogalmilag kizárt. A tartozás forintban kifejezett összegének az árfolyamváltozásból eredő növekedése sem fizikai, sem jogi értelemben nem eredményezi a teljesítés lehetetlenülését.

A felperes fellebbezését elbíráló másodfokú bíróság az elsőfokú bíróság ítéletét helybenhagyta. Helyesnek talált indokait azzal egészítette ki, hogy a CHF alapú kölcsön felvételének volt kockázata, erről a felperes tájékoztatást kapott, azonban a perbeli tartalmú szerződés megkötését előnyösnek tartotta, a szerződés utólag vált terhessé a számára. Az árfolyamváltozás és annak hatása a teljes hiteldíjmutatóban nem szerepel és nem is tüntetendő fel, az I. rendű alperesnek erre vonatkozó becslést nem kellett adnia, ez nem volt kötelező tartalma a kölcsönszerződésnek. Az I. rendű alperesnek nem kellett nyilatkoznia arról, hogy a szerződés futamidejének végéig hogyan alakul a svájci frank árfolyama, hiszen az árfolyam emelkedésének és csökkenésének nincs pontosan előrelátható mértéke, illetve korlátja. Az I. rendű alperesnek a szerződés megkötésekor ilyen jogszabályi kötelezettsége nem volt, ilyen kötelezettséget nem is vállalt, annak teljesítésére nem is lett volna képes; az árfolyamváltozás a felperes számára is csak utóbb, a külső körülmények változása folytán vált terhessé.

A jogerős ítélet további indokai szerint a felperes maga sem hivatkozott arra, hogy nem volt tisztában a svájci frank kölcsön lényegével, az árfolyamváltozás törlesztőrészletre gyakorolt hatásával, hiszen az árfolyamkockázatot az I. rendű alperes feltárta, arról tájékoztatást adott. A kölcsönszerződés nem osztotta meg a szerződő felek között az árfolyamváltozásból eredő törlesztőrészlet-emelkedés miatti kockázatot; a felperes utóbb - a szerződés felmondását követően - nem követelheti egyoldalúan, a megszünt szerződésben foglaltaktól eltérően a kockázat akár részbeni telepítését az I. rendű alperesre, a tartozáselismerő nyilatkozatában foglaltakat köteles teljesíteni. A kölcsönszerződés fennállása alatt - a törvényi feltételek megléte esetén - esetleg megtámadhatta volna a szerződést vagy a tartozáselismerő nyilatkozatát, illetve kezdeményezhette volna a kölcsönszerződés módosítását, de ezekre utóbb, az adott körülmények között nincsen lehetősége.

A jogerős ítélet ellen - tartalma szerint hatályon kívül helyezése és elsődlegesen a keresetnek helyt adó határozat meghozatala, másodlagosan az elsőfokú bíróság új eljárásra, új határozat hozatalára utasítása iránt - a felperes terjesztett elő felülvizsgálati kérelmet.

Érvelése szerint a perben eljáró bíróságok tévesen értelmezték és alkalmazták a Ptk. 205. §-ában és 207. §-ában, valamint a hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló 1996. évi CXII. törvény (a továbbiakban: Hpt.) 203. § (6) bekezdésében foglaltakat.

Nem vitatta, hogy a peres felek között érvényesen létrejött a kölcsönszerződés, azonban arra hivatkozott, hogy a szerződő felek akarata nem terjedt ki a gazdasági válság okozta árfolyam-növekedés viselésére. A gazdasági válság vis maior, a szerződési akarat viszont csak a szerződéskötés előtti gazdasági változások hatásaként kiszámítható átlag alapján előre becsülhető kockázatok vállalására irányulhatott. A „többletkockázat” viselésében nem állapodott meg az I. rendű alperessel, a válság következményeit nem vállalta, kifejezett akaratnyilatkozat hiányában a szerződéses kötelelem a vis maior következtében előállt árfolyam-növekedésre nem terjed ki. Mivel a válság nem volt előrelátható, erre vonatkozóan az I. rendű alperes nem adhatott tájékoztatást sem.

Sérelmezte, hogy az ügyben eljáró bíróságok lényegében nem folytattak le bizonyítási eljárást, hanem jogszabályi általános megfogalmazás alapján bizonyítottak tekintették, hogy az I. rendű alperes a tájékoztatási kötelezettségének „nyilván” eleget tett, mert ezt számára a jogszabály előírja.

A jogerős ítéleti döntés nem jogszabálysértő, a Kúria ezért azt hatályában fenntartotta.

A perbeli jogvita eldöntése szempontjából döntő jelentősége volt annak, hogy a felperes által hivatkozott gazdasági válság vis maiornak tekinthető-e; a felek között létrejött kölcsönszerződés kikötései csupán az általános gazdasági viszonyokra vonatkoznak-e; szerződési szándékuk kiterjedt-e az átlagostól eltérő gazdasági viszonyokra és ebből adódóan a „többletkockázat” viselésére.

Közismert, hogy a gazdasági életben bizonyos válságjelenségek a perbeli szerződés megkötésekor (2007 áprilisában) már jelentkeztek, azonban a szerződés megkötésekor és az azóta eltelt idő alatt fennállt helyzet, a gazdasági folyamatokban észlelhető változások nem nyilváníthatók vis maiornak.

A vis maior fogalmi elemeit a Ptk. nem határozza meg. Jelentése: ellenállhatatlan erő, amely olyan mértékű erőt, eseményt jelent, amelynek egyetlen ember sem tud ellenállni, amelyet senki sem tud elhárítani. Ilyenek bizonyos természeti csapások, de ebbe a körbe tartoznak az olyan emberi megmozdulások is, amelyek ellenállhatatlanul, elemi erővel hatnak (emberi eredetű vis maiornak tekinthető például a háború, a forradalom, illetve a pénznem megszűnése anélkül, hogy új pénznem lépne a megszűnt helyébe). A vis maiornak minősülő események abszolút jellegűek, tehát nem annak van jelentősége, hogy az adott személy tud-e ellenük védekezni, hanem annak: akad-e olyan ember, aki az adott eseményt el tudná hárítani.

A vis maior körébe tartozó események az érvényesen létrejött szerződés teljesítését nem csupán megnehezítik, hanem emberi erővel el nem hárítható módon lehetetlenné teszik.

A perben eljáró bíróságok a rendelkezésükre álló bizonyítási anyag alapján - az 1952. évi III. törvény (a továbbiakban: Pp.) 206. § (1) bekezdésében biztosított mérlegelési jogkörükben - okszerűen jutottak arra a következtetésükre, hogy a gazdasági válságjelenségek nem minősíthetők vis maiornak, és nem teszik lehetetlenné a felek által megkötött kölcsönszerződés teljesítését. Vitathatatlan, hogy a felperesre rendkívüli terhet ró a kölcsönszerződésben foglalt teljesítése, azonban a kölcsön visszafizetése nem tekinthető lehetetlennek.

Utal a Kúria arra is: nem bizonyított, hogy a forint és svájci frank paritásának (átváltási árfolyamának) változása a gazdasági válságjelenségek hatására következett be; az ok-okozati összefüggés vitatott.

Mivel az előbbieken kifejtettek szerint vis maior nem állapítható meg, a felülvizsgálati kérelem „többletkockázatra” vonatkozó érvei kapcsán a Kúria a következőket emeli ki:

a felperes álláspontja szerint a szerződő felek akarata - a szerződéskötés előtti gazdasági változásokat alapul véve - kizárólag az „általános” és az „átlagos” tendenciák alapján becsülhető kockázatok vállalására irányulhatott, a vis maior folytán előállt „többletkockázat” vállalására nem. Vis maior esetén ezzel az érveléssel összefüggésben a bíróságoknak azt kellene vizsgálniuk, hogy hol húzódik a határ a „becsülhető” piaci kockázat és az előre nem becsülhető „többletkockázat” között. Ezek választóvonalára azonban nem határozható meg, és főként nem számszerűsíthető, hogy a változás milyen aránya vagy mértéke tartozik a „becsülhető”, illetve az előre nem látható „többletkockázat” körébe.

A per adatai alapján az viszont tényként rögzíthető, hogy a perbeli kölcsön futamideje 192 hónap (16 év) volt. Ilyen hosszú futamidő vállalása - a szerződés egyéb tartalmi elemeit is figyelembe véve - kockázatot jelent, hiszen ezalatt beláthatatlan változások következhetnek be, akár a kölcsönt felvevő felperes életkörülményeiben, vagyoni-jövedelmi viszonyaiban is. A körülmények változásának ebből adódó lehetőségével a felperesnek külön tájékoztatás nélkül is számolnia kellett. Ezen túlmenően a kölcsönszerződés IV/4. pontja, valamint az V. pontjába foglalt záradék szerint a felperes az árfolyamváltozásból eredő kockázatra vonatkozóan külön tájékoztatást kapott, nyilatkozata szerint e kockázatot megértette, tudomásul vette, és vállalta következményeinek viselését.

A felperes (az adott időszakban irányadó forintkölcsönnél kedvezőbb kamatmérték mellett)

devizában adósodott el, így a törlesztés alkalmával ő viseli az árfolyamváltás hatásait: a forint gyengülése fizetési terhének növekedését, erősödése pedig a csökkenését eredményezi. Fordított irányú árfolyamváltás esetén az I. rendű alperes helyzete vált volna terhesebbé.

A pénzügyi intézményt terhelő tájékoztatási kötelezettséggel kapcsolatban a Kúria a 6/2013. polgári jogegységi határozat 3. pontjában foglaltakra utal, amelyek szerint a pénzügyi intézményt a jogszabály alapján terhelő tájékoztatási kötelezettségnek ki kellett terjednie az árfolyamváltás lehetőségére és a törlesztőrészekre gyakorolt hatására, azonban nem terjedhetett ki az árfolyamváltás mértékére és várható irányára, hiszen mindezek a szerződés megkötésekor előre nem láthatóak. A Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyelete által a Kúria részére 2013. május 31-én adott tájékoztatás szerint a 2001-2008. közötti időszakban a pénzügyi intézmények sem láthatták előre a jövőbeni árfolyamváltásnak sem a mértékét, sem az irányát; ebben az időszakban a Magyar Nemzeti Bank stabilitási jelentései sem utaltak jelentős árfolyamváltásra. (*Kúria Pfv. I. 20.422/2013.*)

TARTALOMJEGYZÉK

A tartalomjegyzék megjelenítéséhez kattintson a szürke háttérű szövegrészen jobb egér gombbal és válassza ki a Mező frissítése menüpontot.